

UNDERSØGELSE AF BEFOLKNINGENS
HOLDNING TIL ORGANDONATION 2010

SUNDHEDSSTYRELSEN

INDHOLD

---

1. Baggrund	3
2. Metode.....	3
Indsamling af data.....	4
CATI vs. CAWI	4
Forskel i svarfordelinger affødt af indsamlingsmetode.....	5
3. Resultater	7
Bred accept af organdonation.....	7
Handling i relation til organdonation.....	8
Kendskab til organdonation.....	9
Viden om hjernedøds kriteriet	10
Information om organdonation	11
Specifikke holdninger til organdonation.....	11
4. Sammenfatning.....	13

1. BAGGRUND

Sundhedsstyrelsen har siden 1990 gennemført en række informationstiltag for at få befolkningen til at tage stilling til, om de ville være organdonorer eller ej. Senest gennemførte Sundhedsstyrelsen i 2008 en landsdækkende kampagne med budskabet "Tag stilling nu". Ud over opmærksomhedsskabende tiltag har informationsstrategien inddraget netværksarbejde blandt de frivillige organisationer og patientforeninger (særligt Transplantationsgruppen) samt sundhedspersonalet.

Befolkningens kendskab og viden om emnet er steget i løbet af perioden, og en stor andel af befolkningen har i dag en positiv holdning til emnet. I de senere år, har det dog vist sig vanskeligt at konvertere den positive holdning til organdonation til handling i befolkningen i form af tilmelding til donorregistret.

Denne undersøgelse vil medvirke til at give en status på befolkningens kendskab, holdninger og handlinger vedrørende organdonation siden seneste tilsvarende holdningsundersøgelse i 2006. Endvidere vil undersøgelsen give viden om, hvorvidt der er behov for yderligere offentlig information til befolkningen om emnet.

2. METODE

Danskernes holdning til organdonation gennemføres som en national befolkningsmåling blandt 1100 personer. Undersøgelsen er repræsentativ på køn, alder og geografi og er endvidere vejet for uddannelse. Spørgeskemaet omfatter i alt 30 spørgsmål.

Med en stikprøve på 1100 respondenter og en population, der omfatter alle danskere over 18 år, er resultaternes usikkerhed på +/- 3% ved et 95% konfidensinterval.

Undersøgelsen er en opdatering af en tidligere undersøgelse fra 2006 og gentager samme spørgsmål med enkelte tilføjelser og rettelser, hvorved muligheden for at sammenligne over tid er sikret i videst mulig omfang. Data er indsamlet af analyseinstituttet Norstat, mens Advice A/S har været metodisk rådgiver og forfatter til denne rapport.

INDSAMLING AF DATA

Dataindsamlingen er foregået ved en kombination af webbaserede interviews (CAWI) og telefonbaserede (CATI) interviews. En kombination af hhv. 500 CAWI og 500 CATI interviews er valgt for at opnå repræsentativitet i datagrundlaget på en væsentlig mere omkostningseffektiv måde end ved brug af CATI alene. Spørgeskemaet er identisk i de to undersøgelser.

Da fremtidige målinger forventes afviklet ved brug af CAWI alene danner den kombinerede dataindsamlingsmetode ved denne måling ligeledes grundlag for at vurdere eventuelle bias ved de to metoder.

CATI VS. CAWI

Studier af konsekvensen af at indsamle data ved at kombinere web- og telefoninterviews viser, at det især er undersøgelseskonteksten ved de to indsamlingsmetoder, der kan give anledning til forskellige svarfordelinger.

Ved telefoninterviews indgår respondenterne for det første i en social interaktion med interviewerens, hvor respondenterne ofte tager højde for sociale normer og politisk korrekthed, når holdning og handling tilkendegives.

For det andet er det interviewerens i et telefoninterview, der leverer stimulus, forstået som spørgsmål og svarmuligheder, og dermed bestemmer tempo og detaljerighed i oplæsningen, hvorimod det er respondenterne selv i webinterviews, som har kontrol over hvilke dele af stimulus der læses, og hvilke der ikke gør.

Endelig er selve spørgeskemaet en visuel stimulus for respondenterne ved webinterviews, mens telefoninterviews er en auditiv stimulus.¹

FORSKEL I SVARFORDELINGER AFFØDT AF INDSAMLINGSMETODE

Ovenstående betragtninger om de mest hyppige årsager til eventuelle forskelle i svarfordelinger som følge af indsamlingsmetode er undersøgt i datamaterialet for Organdonationsundersøgelsen 2010.

Først og fremmest er der en lille tendens til, at CATI-respondenterne svarer mere politisk korrekt end CAWI-respondenterne, forstået som tilkendegivelse af en mere positiv holdning til organdonation. Eksempelvis har en lidt større andel af CATI-respondenterne talt med pårørende om organdonation, vil give tilladelse til organdonation for ægtefælle/samlever/børn og vil selv donere et organ. Denne tendens *kan* altså være et udtryk for, at respondenterne i interaktionen med interviewerens forsøger at leve op til samfundets normer om etik og moral.

I relation til effekten af oplæsning af interviewerens contra selvlæsning kunne man forvente, at respondenterne i CATI i højere grad benytter sig af de sidstnævnte svarkategorier, da de er mest present i hukommelsen. Det er imidlertid ikke tilfældet. Endelig er der tendens til, at CATI-respondenterne i højere grad end CAWI-respondenterne har besvaret de åbne spørgsmål. Dette skyldes sandsynligvis, at det tidsmæssigt er hurtigere for respondenterne at sige sin besvarelse højt, end det er at skrive den, hvorfor flere CAWI-respondenter har undladt at udfylde de åbne kategorier. Desuden er det sandsynligt, at det er mere socialt omkostningsfuldt for respondenterne at benytte "ved ikke" kategorier i interaktionen med interviewerens.

Eventuelle konsekvenser som følge af visuel og auditiv stimuli er det ikke muligt at afdække i det pågældende datamateriale.

---

¹ Dillman, Don A. (2000), Mail and Internet surveys – The Tailored Design Method, Second Edition.

Overordnet udgør den kombinerede indsamlingsmetode et solidt datamateriale, idet de to metoders hhv. styrker og svagheder derved opvejer hinanden. Resultater på tværs af indsamlingsform er dermed et godt estimat af befolkningens "sande" holdning til organdonation.

Da emnet organdonation, i kraft af sin etiske karakter, kan karakteriseres som et emne, der i særlig høj grad er underlagt sociale normer om politisk korrekthed vurderes det, at indsamling udelukkende via CAWI vil udgøre et validt datagrundlag, da respondenter således mindst muligt påvirkes af sociale normer gennem interaktion med en interviewer. Endvidere kan emnets private karakter tale for den oplevelse af anonymitet, som en webbesvarelse giver.

3. RESULTATER

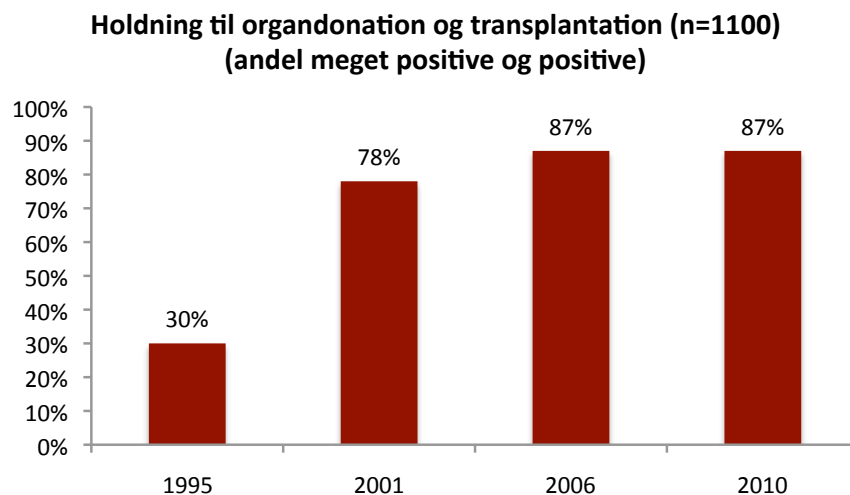

BRED ACCEPT AF ORGANDONATION

Overordnet er befolkningens holdning til organdonation fortsat meget positiv. Knap 9 ud af 10 (87%) tilkendegiver en meget positiv eller positiv holdning. 9% er hverken positive eller negative, og blot 1% er negativ overfor organdonation. Af dem, der ikke har en positiv holdning til organdonation, angiver op til flere, at det er tanken om mennesket som en "reservedelsfabrik", der ikke tiltaler dem.

Figuren nedenfor viser andelen af positive tilkendelser fra 1995-2010.

Som det fremgår af figuren er accepten af organdonation uændret fra 2006 til 2010 og præsterer dermed at opretholde et meget højt niveau for accepten af organdonation i den danske befolkning.

Der er generelt ikke forskel i holdningen til organdonation mellem mænd og kvinder, højt og lavtuddannede og hvad angår geografi. Dog er de 18-29-årige en smule mere positive end de øvrige aldersgrupper.

Der er ikke forskel på den positive indstilling til organdonation og transplantation mellem personer, der kender nogen, der har modtaget et organ og mellem personer der ikke kender nogen, som har modtaget et organ.

Meget få danskere (5%) mener ikke, det bør være tilladt at transplantere organer fra et menneske til et andet. Tilsvarende er det kun meget få danskere (5%), der opfatter organdonation som respektløst overfor den afdødes krop.

83% ville selv tage imod et organ fra en anden person, hvis det bliver nødvendigt, mens 76% gerne vil donere sine egne organer ved dødsfald.

HANDLING I RELATION TIL ORGANDONATION

Spørgsmålet er, om den positive holdning til organdonation kommer til udtryk i handling – enten ved at tale med sine pårørende, udfylde donorkort eller tilmelde sig donorregisteret. Undersøgelsen afdækker derfor, hvad befolkningen har gjort i relation til organdonation.

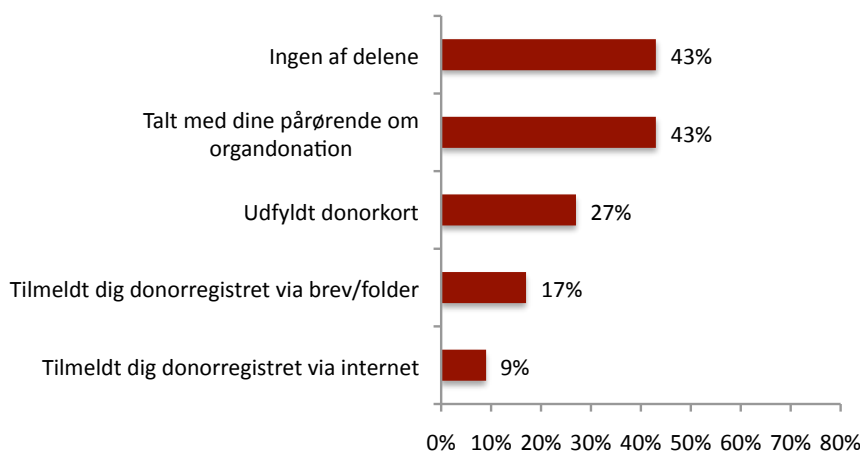
En stor andel af befolkningen har ikke foretaget sig noget i relation til stillingtagen til organdonation, som det fremgår af figuren nedenfor. Af dem der har gjort noget, er det at tale med sine pårørende den hyppigste aktivitet (43%). 27% har udfyldt donorkort, 17% har tilmeldt sig donorregisteret via brev/folder, og blot 9% har tilmeldt sig via internettet.

På det åbne spørgsmål om, hvad der kom ud af at tale med sine pårørende om organdonation er billedet meget broget. Mange oplever dialogen som positiv, idet der blev skabt klarhed over ønsker og holdninger i relation til organdonation. Andre har en oplevelse af, at samtalen med de pårørende har skabt usikkerhed. Endelig angiver mange, at samtalen har fungeret som en orientering til de pårørende om respondentens holdning.

I de åbne besvarelser kommer det ligeledes til udtryk, at man bør være donor, men at det er svært at omsætte de gode intentioner til handling.

Hvad har du gjort vedr. organdonation? (n=1100)

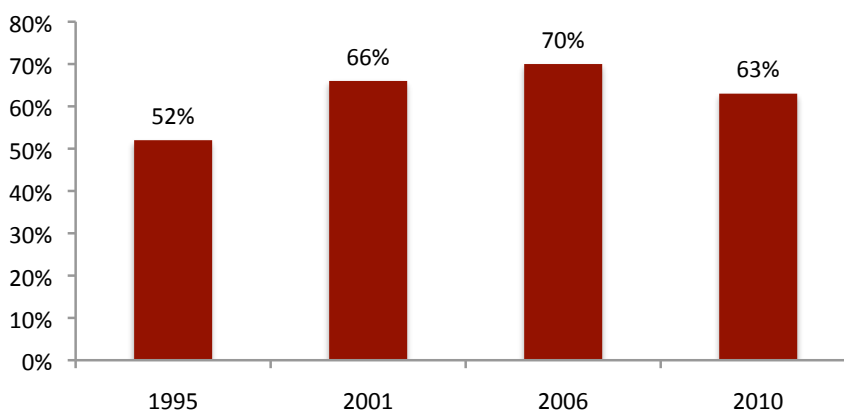

Siden 2006 er andelen, der har talt med sine pårørende og tilmeldt sig donorregisteret steget en smule, mens lidt færre har udfyldt donorkort. Alt i alt er andelen, der ikke har foretaget sig noget faldet med 7 procentpoint siden målingen i 2006.

KENDSKAB TIL ORGANDONATION

Da organdonation som tema har høj grad af etisk og moralsk karakter er viden en forudsætning for at befolkningen sagligt kan tage stilling på egne og pårørendes vegne. 63% mener således i 2010, at de har et godt eller meget godt kendskab til organdonation. Denne andel er siden 2006 faldet med 7 procentpoint, og ligger nu lidt under niveauet fra 2001. Figuren viser denne udvikling over tid.

Kendskab til organdonation og transplantation (n=1100) (andel meget godt og godt)

En lille del af befolkningen mener ikke at have kendskab til organdonation (14%), mens 23% placerer sig midt i mellem et godt og dårligt kendskab.

18-19-årige og personer over 70 år har mindst kendskab til organdonation, mens kendskabet blandt den store gruppe danskere herimellem ikke er varierende. Herudover er kendskabet større, jo længere uddannelse man har.

Kendskabet stammer i de fleste tilfælde fra TV (52%) og aviser og blade (43%). Dernæst er kampagner fra offentlige myndigheder (32%) og familie og venner (32%) de hyppigste kilder til kendskab til organdonation. Ca. hver femte kender til organdonation gennem internettet eller via informationen ved modtagelse af sundhedskort. Foldere modtaget diverse steder (bibliotek, apotek og borgerservice) (4%-16%) og information fra egen læge (8%) genererer mindst kendskab.

Spørgsmålet om kilderne til kendskab er suppleret med et spørgsmål om modtagelse af folder i forbindelse med pasfornyelse inden for de sidste to år. Hertil svarer 7% af alle adspurgte bekræftende på, at folderen er modtaget. Det relativt lave tal kan både skyldes manglende uddeling af folderen på Borgerservicekontorer m.v. og på, at respondenterne ikke husker at have modtaget folderen.

24% angiver at kende nogen, der har modtaget et organ fra en anden person, og 7% angiver at kende nogen der står på venteliste til et organ.

VIDEN OM HJERNEDØDSKRITERIET

Hjernedødskriteriet og viden herom er væsentlig for forståelsen, og dermed for befolkningens stillingtagen til organdonation. 77% ved, at når hjernen er død er man rent faktisk død og 17% er i tvivl (ved ikke og hverken/eller). Endvidere svarer 60%, at man er helt død, når organerne fjernes, mens 24% er i tvivl (ved ikke og hverken/eller).

43% svarer korrekt, at hjertet stopper med at slå inden for få timer eller inden for få dage, efter man er erklæret hjernedød. Lidt mere end hver tiende (13%) svarer forkert og 44% er i tvivl. I 2006 svarede blot 31% korrekt, og der er således sket en positiv udvikling i antallet af danskere, der er bekendt med dette forhold vedr. hjernedødsriteriet. Det er hovedsageligt de danskere, der var i tvivl i 2006, som i dag kender svaret, idet andelen af forkerte tilkendegivelser er stabilt på 13%-14%.

16% er af den fejlagtige overbevisning, at der er eksempler på, at hjernedøde er kommet til live igen. 37% mener ikke, det er tilfældet, mens næsten halvdelen (47%) er i tvivl (ved ikke og hverken/eller). Disse fordelinger er tilsvarende for undersøgelsen i 2006.

76% mener ikke, at der ændres på den normale proces for begravelse/kremation, når man er organdonor, og tilsvarende mener 79% ikke, at man kan se på en afdød, at vedkommende har været organdonor.

INFORMATION OM ORGANDONATION

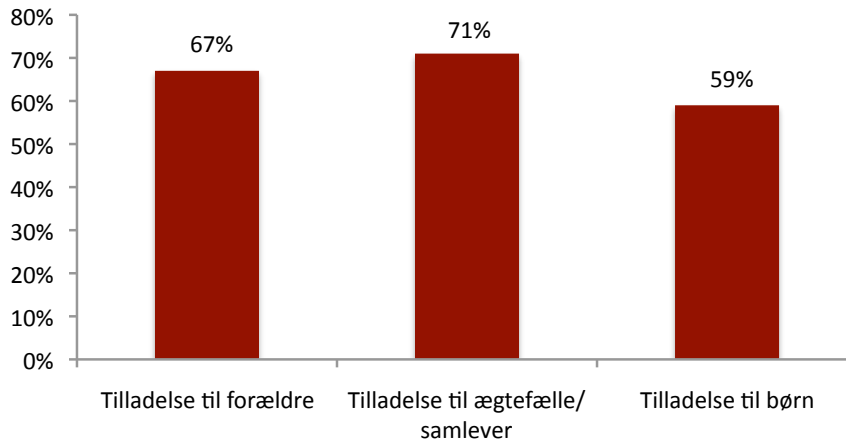
Hver tredje savner information om organdonation (33%). Dette niveau er stort set uændret siden 2006 (31%). Af dem der ønsker mere information foretrækker størstedelen af få denne fra egen læge (64%), ved modtagelse af sundhedskort (54%) eller ved offentlige kampagner (53%).

SPECIFIKKE HOLDNINGER TIL ORGANDONATION

Over halvdelen af befolkningen vil give tilladelse til organdonation, når det drejer sig om deres nærmeste pårørende. Der er størst tilbageholdenhed, når det gælder børn, mens tilladelser til forældre og ægtefælle/samlever ligger på et højere niveau.

Tilladelse til nærmeste pårørende

70% har en opfattelse af, at Sundhedssektoren respekterer de pårørendes ønsker i relation til organdonation.

57% mener, at vi har en moralsk forpligtelse overfor fællesskabet til at donere organer.

71% mener, at det kun bør være en lægefaglig vurdering der afgør, hvem der skal modtage et transplanteret organ.

52% synes, at man ved fødslen automatisk skal være tilmeldt som donor, og dermed aktivt melde fra, hvis man ikke ønsker at være organdonor. I 2006 var denne andel blot 38% og der er således sket en markant positiv udvikling i holdningen til formodet samtykke.

I undersøgelsen har respondenterne fået mulighed for at angive, hvad de synes er det mest negative og det mest positive ved organdonation i et åbent spørgsmål. Af negative associationer nævnes bl.a. frygten for ikke at være helt død, misbrug, hensynet til de pårørende, den hurtige afsked med afdøde, at der er for få donorer, at blive skåret i og tanken om at døden er en forudsætning for organdonation. Dog angiver rigtig mange, at de ikke kan komme i tanke om noget negativt ved organdonation.

Hvad angår positive associationer angiver næsten alle, at man kan hjælpe andre og redde liv.

4. SAMMENFATNING

Generelt har befolkningen en meget positiv holdning til organdonation. Således er det rekordhøje niveau på 87% positive tilkendegivelser fastholdt fra 2006. Den positive holdning til organdonation afspejles i en meget stor andel, der er villig til både at modtage og afgive organer, hvis det skulle blive nødvendigt. På trods af, at størstedelen af befolkningen har taget stilling til, hvorvidt de vil være organdonorer har mere end 40% ikke gjort noget aktivt i relation til organdonation. Opretholdelsen af den brede accept af, og positive holdning til, organdonation peger dermed på, at der ligger en opgave i at omsætte de gode intentioner til handling i den danske befolkning.

De fleste mener at have et godt kendskab til organdonation, men samtidig savner hver tredje yderligere information. Der er således ikke tale om et tema, hvor befolkningen føler et "overload" af information, hvilket kan tale for at gennemføre en informationsindsats med fokus på at opnå handling.

Væsentligheden af befolkningens kendskab til hjernedøds kriteriet manifesteres i høj grad ved de åbne besvarelser, hvor frygten for "ikke at være rigtig død" ikke sjældent kommer til udtryk. Hver tredje er således enten i tvivl eller ikke klar over, at man reelt er død når man er hjernedød. Forståelsen af hjernedøds kriteriet målt ved kendskab til tidspunktet for, hvornår hjertet stopper med at slå efter hjernedøden er indtruffet, er siden 2006 blevet mere udbredt i befolkningen.

Den kombinerede dataindsamlingsmetode har muliggjort en sammenligning af besvarelserne for CAWI-respondenter og CATI-respondenter. Denne viser, at der i nogle tilfælde spores mindre udsving, som hovedsageligt kan henføres til spørgsmål der ud fra samfundets sociale normer fordrer særlige ønskværdige besvarelser. For at undgå respondenternes påvirkning af sociale normer i videst mulig omfang, vurderes det hensigtsmæssigt i fremtiden udelukkende at indsamle data via CAWI.